

memorii | jurnale

Prințesa Olga Andreevna Romanoff (n. 8 aprilie 1950, Londra) este fiica prințului Andrei Aleksandrovici al Rusiei (cel mai mare nepot al ultimului țar al Rusiei, Nicolae II, executat de bolșevici în 1918, alături de familia sa) din cea de a doua căsătorie a acestuia, cu Nadine Sylvia Ada McDougall. În 2017 Olga Romanoff și-a publicat, în colaborare cu Coryne Hall, cartea de memorii *Princess Olga: A Wild and Barefoot Romanov*. Din data de 3 decembrie 2017 a devenit președinta Asociației de familie Romanov.

Coryne Hall este istoric, jurnalist și consultant specializat în Rusia imperială (dinastia Romanov) și casele regale din Europa. Pe lângă articolele publicate în *Majesty Magazine*, *The European Royal History Journal*, *Royal Russia*, *Sovereign* și *Royalty Digest Quarterly*, a scris numeroase cărți: *Little Mother of Russia: A Biography of the Empress Marie Feodorovna 1847–1928* (1999); *Once a Grand Duchess: Xenia, Sister of Nicholas II* (în colaborare cu John Van der Kiste) (2002); *Imperial Dancer: Mathilde Kschessinska and the Romanovs* (2005); *Hvidøre: A Royal Retreat* (2012); *Apapa: King Christian IX of Denmark and his descendants* (în colaborare cu Arturo E. Beéche) (2014); *Princesses on the Wards: Royal Women in Nursing Through Wars and Revolutions* (2014); *The Romanovs* (în colaborare cu Arturo E. Beéche) (2017); *Princess Olga: A Wild and Barefoot Romanov* (în colaborare cu AS Prințesa Olga Romanoff) (2017); *Imperial Crimea: Estates, Enchantment and the Last of the Romanovs* (în colaborare cu Greg King, Penny Wilson & Sue Woolmans) (2017); *The Royal House of Bavaria*, vol. 1 (în colaborare cu Arturo E. Beéche) (2018); *To Free the Romanovs: Royal Kinship & Betrayal in Europe 1917–1919* (2018), *Queen Victoria and The Romanovs: Sixty Years of Mutual Distrust* (2020).

AS OLGA ROMANOFF
ȘI CORYNE HALL

AMINTIRILE UNEI
PRINȚESE REBELE
DIN FAMILIA
ROMANOV

Traducere din engleză și note
de Cristina Balinte

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Mona Antohi
Coperta: Ioana Nedelcu
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Alina Dincă
DTP: Iuliana Constantinescu, Dan Dulgheru

Tipărit la Tipo Lidana – Suceava

Her Highness Princess Olga Romanoff with Coryne Hall
Princess Olga: A Wild and Barefoot Romanov
Copyright © HH Princess Olga Romanoff
Agent: Carina Deschamps Agency
First published in 2017 by Shephard Walwyn (Publishers) Ltd.
All rights reserved.

© HUMANITAS, 2020, pentru prezenta versiune românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Romanoff, Olga
Amintirile unei prințese rebele din familia Romanov /
AS Olga Romanoff și Coryne Hall;
trad. din engleză și note de Cristina Balinte. –
București: Humanitas, 2020
ISBN 978-973-50-6863-9
I. Hall, Coryne
II. Balinte, Cristina (trad.)
821.111

EDITURA HUMANITAS

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0723 684 194

*Lui Nick, Fran și mai ales micuței mele
Poggy, care îmi este un mare sprijin și ajutor.
Cu toții m-au făcut să râd și m-au tachinat
fără pic de milă!*

Cuprins

<i>Distribuția principalelor personaje</i>	9
<i>Lista ilustrațiilor</i>	11
1. Moștenirea Romanovilor	15
2. Familia mamei	36
3. În odaia copiilor	54
4. Neastâmpărata din Kent	75
5. Intrarea în societate	100
6. Dansuri scoțiene	119
7. Provender	134
8. Copiii mei	148
9. Provender cade în paragină	165
10. Restaurarea	174
11. Moștenirea pierdută	190
12. Reflecții	214

DISTRIBUȚIA
PRINCIPALELOR PERSONAJE

FAMILIA TATEI: ROMANOVII

Străbunicii mei:

Țarul Rusiei, Alexandru III (Aleksandr Aleksandrovici)
Împărăteasa Maria Feodorovna, născută prințesa Dagmar
a Danemarcei

Bunicii mei:

Marea ducesă Ksenia Aleksandrovna (Amama)
Marele duce Aleksandr Mihailovici („Sandro“) (Apapa)

Părinții mei:

Prințul Andrei Aleksandrovici
Nadine McDougall

Prima soție a tatei:

Elisabeta Ruffo di Sant' Antimo („Elsa“) (m. 1940)

Frații mei vitregi:

Prințesa Ksenia („Mysh“) (1919–2000)
Prințul Mihail (1920–2008)
Prințul Andrei (n. 1923)

Unchii și mătușile tatei:

Țarul Nicolae II (Nikolai Aleksandrovici)
Marele duce Mihail Aleksandrovici
Marea ducesă Olga Aleksandrovna

Verii tatei, copiii lui Nicolae II:

Marea ducesă Olga Nikolaevna
Marea ducesă Tatiana Nikolaevna
Marea ducesă Maria Nikolaevna
Marea ducesă Anastasia Nikolaevna
Țareviucul Aleksei Nikolaevici

Surorile și frații tatei:

Prințesa Irina („mătușa Titti“), soția prințului Feliks Iusupov
Prințul Feodor
Prințul Nikita
Prințul Dmitri
Prințul Rostislav
Prințul Vasili

Copiii mei:

Nicholas (Nick)
Francis (Fran)
Alexandra („Alex“ sau „Poggy“)
Thomas (Tom, decedat în fragedă pruncie)

FAMILIA MAMEI: FAMILIILE BORGSTRÖM ȘI MCDOUGALL

Străbunicii mei:

Emil Borgström
Constance Paterson („Lally“)

Bunicii mei:

Sylvia Borgström (divorțată)
Herbert McDougall

Herbert McDougall s-a căsătorit ulterior cu Cicely.

Mama și surorile ei:

Nadine McDougall, soția prințului Andrei
Pamela McDougall, soția lui George, cel de-al patrulea conte
Sondes
Flora McDougall, soția lui Jack Kackley (divorțată)

LISTA ILUSTRAȚIILOR

Toate ilustrațiile sunt din colecția prințesei Olga, cu excepția celor de la 25 la 41.

Telegrama adresată de împărăteasa-mamă lui Kirill, 1924.

Telegrama adresată de împărăteasa-mamă marelui duce Nikolai, 1924.

Scrisoarea adresată de împărăteasa-mamă lui Kirill, 1924.

Prima pagină a scrisorii de răspuns a lui Kirill, 11 octombrie 1924.

Între paginile 229 și 252

1. Prințesa Olga așezată pe genunchii mării ducese Ksenia.
2. Marea ducesă Ksenia ținându-l în brațe pe fiul ei cel mare, prințul Andrei.
3. Marea ducesă Ksenia cu prințul Andrei, fiul ei cel mare.
4. Marea ducesă Ksenia cu prințesa Irina și prințul Andrei.
5. Marele duce Aleksandr Mihailovici și marea ducesă Ksenia Aleksandrovna, cu prințesa Irina și prințul Andrei.
6. Prințul Andrei Aleksandrovici alături de unii dintre frații săi și de copiii familiilor aristocrate din anturaj.
7. Prințul Andrei Aleksandrovici în uniformă de cadet de marină, conducând un automobil.
8. Prințul Rostislav Aleksandrovici împreună cu preceptorul său, în palatul marelui duce Aleksandr.
9. Marele duce Aleksandr.
10. Prințul Nikita, prințesa Irina, prințul Andrei, prințul Dmitri, marea ducesă Ksenia Aleksandrovna, prințul Vasili, prințul Feodor, prințul Rostislav și marele duce Aleksandr Mihailovici.
11. Curtea palatului de la Ai-Todor, cu „Casa Veche“ și „Casa Nouă“.

12 LISTA ILUSTRĂȚIILOR

12. Domeniul din Crimeea al marelui duce Aleksandr Mihailovici, Ai-Todor.
13. Copiii mării ducese Ksenia și ai marelui duce Aleksandr.
14. Marea ducesă Ksenia la Ai-Todor, alături de soțul ei, de frați și de nepoatele din partea fratelui Nicolae II la Ai-Todor.
15. Prințul Andrei în uniformă militară.
16. Împărăteasa-mamă Maria Feodorovna și unul dintre nepoți.
17. Împărăteasa-mamă Maria Feodorovna cu fiica ei, marea ducesă Ksenia, și nepotul, prințul Nikita.
18. Prinții Andrei și Feodor la Livadia.
19. *HMS Marlborough*, trimis de regele George V ca să le evacueze pe împărăteasa-mamă și rudele sale din Crimeea.
20. Marea ducesă Ksenia Aleksandrovna la bordul *HMS Marlborough*, cu nepoata sa prințesa Irina.
21. Împărăteasa-mamă Maria Feodorovna la bordul *HMS Marlborough*, la Ialta.
22. Marea ducesă Ksenia și copiii ei în exil.
23. Marea ducesă Ksenia la Conacul Wilderness, de la Hampton Court.
24. Prințul Feliks Feliksovici Iusupov și prințesa Irina Aleksandrovna în exil în Franța.
25. Marele duce Kirill Vladimirovici, autoproclamat „împărat“ (colecție particulară).
26. Prințul și prințesa Andrew cu fiica lor, prințesa Olga.
27. Sora Helen Rowe, purtând-o în brațe pe prințesa Olga, în vârstă de două luni.
28. Prințesa Olga la șase sau șapte luni.
29. Prințesa Olga în căruciorul făcut de fabricantul de trăsurile reginei.
30. Măicuța Martha cu prințesa Olga și prințul Andrei.
31. Marea ducesă Ksenia, prințul Aleksandr și prințesa Margarita von Baden, ținând-o în brațe pe prințesa Olga.
32. Prințesa Olga la șapte ani.
33. „Draga de Nanny Ray“ a prințesei Olga.
34. Prințesa Andrew călare pe Chasseur.
35. Prințesa Olga pe măgărușul Neddy.
36. Prințesa Olga pe Tina, poneiul pe care a învățat să călărească.
37. Prințesa Olga și Thomas Mathew după nuntă.

38. Prințesa Andrew alături de mama ei, Sylvia McDougall, și de marea ducesă Ksenia, la Craigowan.
39. Alexandra, fiica prințesei Olga, îmbrățișându-l pe fratele ei Tom, care îl ține în brațe pe câinele Oscar.
40. Fiii prințesei Olga, Nick și Fran, în uniformă ATC.
41. Prințesa Olga cu Nick, Fran și Alexandra la Banchory. (Prin amabilitatea cotidianului *The Press and Journal* din Aberdeen.)

MOȘTENIREA ROMANOVILOR

Nu putea fi un contrast mai mare decât acela dintre educația mea, în sălbăticia rurală din Kent, și copilăria tatei, în Rusia imperială.

Tata, prințul Andrei Romanov, era nepotul cel mai mare al țarului asasinat Nicolae II. În certificatul meu de naștere, ocupația lui declarată este de „prinț al Rusiei“. Mama, Nadine McDougall, cea de-a doua soție a tatei, făcea parte din bogata familie de viță nobilă McDougall.

Copilăria mea s-a desfășurat într-un cadru în care atmosfera generală din *The Darling Buds of May** se îmbina cu aceea a serialului de epocă *Downton Abbey*. Cred că am avut o copilărie cu adevărat idilică.

M-am născut la 8 aprilie 1950 și am crescut pe domeniul de la Provender, într-o casă cu trecut istoric care mai avea unele elemente de arhitectură din secolul al XIII-lea, situată lângă Faversham, în comitatul Kent. Familia mamei, alcătuită din ramurile Borgström și McDougall, își dusesese aici existența vreme de peste o sută de ani. Casa am moștenit-o când mama mea, Nadine, a murit, în 2000.

În cea mai veche amintire a mea sunt așezată pe un pled în frumoasa noastră grădină de atunci, de la Provender, apoi mă aplec și culeg o margaretă. Tata stă pe iarba din

* Serial de televiziune, producție Yorkshire Television, difuzat între 1991 și 1993, despre viața unei familii de fermieri din Kent.

apropiere. După ce privesc floarea, părinții mă încurajează să mă duc așa, de-a bușilea, înspre el. Trebuie să fi avut vreo șase luni.

Actualul padoc din fața casei era, în anii aceia, împărțit în trei compartimente, toate excelent întreținute. Pe vremea copilăriei mele, țineam acolo găște, măgăruși, diverse alte vietăți, așa că am crescut în apropierea animalelor. De fapt, mă descurc de regulă mai bine cu animalele decât cu oamenii!

*

Bineînțeles că viața tatei în Rusia fusese complet diferită de a mea. Se născuse și crescută într-un palat. Înainte să se stabilească în Anglia, supraviețuise deja amenințării unui pluton de execuție bolșevic. Atât el, cât și familia sa fuseseră norocoși că reușiseră să scape cu viață din Rusia.

Bunicul meu patern a fost marele duce Aleksandr Mihailovici, căruia i se spunea „Sandro“. S-a căsătorit cu marea ducesă Ksenia Aleksandrovna, fiica lui Alexandru III și a soției sale de origine daneză, Dagmar, care a devenit împărăteasa Maria Feodorovna. Alexandru și Dagmar au avut șase copii: Nicolae II (Nikolai), Aleksandr, mort în fragedă pruncie, Gheorghii, care a murit de tuberculoză în 1899, Ksenia, bunica mea, Mihail și Olga. Sandro era nepotul lui Nicolae I, iar Ksenia strănepoata acestuia. Cei doi soți erau, așadar, veri primari din două generații diferite. După ce a scăpat din Crimeea și s-a stabilit în Franța, Sandro a scris două cărți de foarte mare succes despre viața pe care o dusesese în Rusia, *Once a Grand Duke (Am fost odată mare duce)* și *Always a Grand Duke (Mare duce pentru totdeauna)*.

Ksenia și Sandro s-au căsătorit în 1894. Mătușa ei, prințesa de Wales – mai târziu, regina Alexandra a Marii Britanii – a venit, cu ocazia nunții, la Sankt-Petersburg, iar regina Victoria le-a trimis un dar. Fiecare invitat a primit ca amintire o punguță brodată cu monograma cuplului, închisă cu un șiret și plină cu migdale franțuzești. Mai târziu, în același

an, tatăl Kseniei, țarul Alexandru III, a murit, iar fratele ei, Nicolae, a devenit marele țar. Cel căruia în copilărie i se spunea „Nicky“ avea să cunoască îngrozitorul destin care îi aștepta atât pe el, cât și întreaga lui familie.

Până la treizeci de ani, bunica a avut șapte copii. Bunicul a asistat la toate nașterile, un lucru neobișnuit pentru acele timpuri. Era un bărbat nemaipomenit, cu vederi înaintate. După revoluție, până și sovieticii au avut, pare-se, o părere bună despre el. Înființase Forțele Aeriene Ruse, a fost amiralul flotei, ministrul marinei comerciale și chiar a inițiat la Paris un club pentru aviatori. Și tot așa – Sandro le-a făcut pe toate.

Primul lor copil a fost Irina, mătușa mea Titti, o mare frumusețe care, la optsprezece ani, s-a căsătorit cu prințul Feliks Iusupov – ajuns, mai târziu, unul dintre asasinii lui Rasputin. Ksenia a adus pe lume câte un prunc la fiecare optsprezece sau douăzeci de luni. În afara Irinei, toți ceilalți au fost băieți – Andrei, tatăl meu, urmat de Feodor, Nikita, Dmitri, Rostislav și Vasili. Pentru Ksenia, nașterea pruncilor nu a fost o problemă; trebuia doar să-i scoată din pân-tece, unul după altul, așa cum scoți boabele de mazăre dintr-o păstaie.

Aducerea pe lume a tuturor acestor fii sănătoși a mârșnit-o pe împărăteasa Alexandra. Din 1895 până în 1901, ea nu reușise să zămislească decât fete, care nu ar fi putut moșteni tronul. Când, în sfârșit, i s-a născut un fiu, Aleksei, în 1904, s-a descoperit că acesta suferea de hemofilie, o boală care face ca sângele să nu se coaguleze. Îi putea fi fatală în orice moment, așa că informațiile despre boala țareviciului au fost păstrate strict secret.

Tata s-a născut în Palatul de Iarnă, în 1897. A fost singurul dintre copiii Kseniei și ai lui Sandro întâmpinat la venirea pe lume cu douăzeci și una de salve de tun. Gestul era neobișnuit – salvele de tun însemnau o onoare de care trebuia să se bucure în exclusivitate fiul și moștenitorul țarului –, dar fusese îndeplinit spre a-i face pe plac împărătesei,

mama Kseniei. Aceasta își exprimase dorința ca nepotul său cel mai mare să primească toată cinstirea cuvenită unui mare duce.

Pruncul întârzia să vină pe lume, iar Nicolae n-a pierdut prilejul să o tachineze pe Ksenia, spunându-i că doar *elefantinele* poartă sarcina douăzeci și două de luni. Tata s-a născut pe 25 ianuarie – 25 ianuarie *al nostru* –, după calendarul vechi, iulian, adică într-o zi diferită de cea după stilul nou, gregorian, într-o cameră din aripa unde se aflau apartamentele private, întrucât Ksenia intrase brusc în chinurile facerii. Camera avea un plafon de formă octogonală și îi servea lui Nicolae II drept salon de muzică. Astăzi este deschisă uneori publicului, cu ocazia expozițiilor speciale găzduite acolo.

Ferestrele camerei aveau câte două rânduri de sticlă, ca un model timpuriu de geamuri duble. Așa că bunicul meu, Sandro, a scris data, ora nașterii și numele copilului în partea din interior a ferestrei.

Între douăzeci și treizeci de ani, Ksenia a avut șapte fii – deloc rău. Apoi, după nașterea ultimului lor copil, Sandro a cam început să calce strâmb, iar Ksenia și-a luat un amant. Amândoi au căzut de acord să aibă o formă liberă de căsătorie. Unii aristocrați procedau astfel după ce li se nășteau copiii. De fapt, înainte de revoluție, atât Sandro, cât și Ksenia fuseseră mai multă vreme implicați într-o relație amoroasă cu un alt cuplu căsătorit. Conduceau deseori prin sudul Franței, într-o mașină decapotabilă, Sandro și amanta stând în față, iar în spate, soțul acesteia și Ksenia.

Nu era nici o problemă că Ksenia avea un amant. Problema era că bărbatul acela fusese băgat la pușcărie pentru fraudă. Omul era dubios. În zilele noastre, nimeni n-ar lua în seamă așa ceva; oamenii intră și ies întruna de la închisoare. Pe atunci era altfel. Nu se făcea să ai un amant recidivist!

Tata și frații lui au purtat, până la aproape trei ani, rochițe. În fotografii, cu greu pot fi deosebiți de fete. Din nou, o expresie a mentalității aristocraților: băieții și fetițele erau îmbrăcați la fel.

După primii ani de răsfaț ai copilăriei, când în odaia rezervată lor fuseseră îngrijiți de o doică englezoaică, băieții au fost îmbrăcați în costume de marinar, iar regimul de viață a devenit puțin mai sever. Mă rog, au avut o perioadă mai grea până când, în cele din urmă, au ajuns să meargă la culcare într-un dormitor friguros. Au trecut de la o extremă la alta, astfel încât să fie suficient de căliți ca să se alăture unui regiment sau să intre în marina militară. Așa se făceau lucrurile. Nici la școală nu a mers tata, ci a fost educat la palat de preceptori.

Era cam de-o vârstă cu verii săi, și se jucau cu toții împreună. S-a scris mult despre Olga, Tatiana, Maria, Anastasia și Aleksei, care, fiind uciși, s-au transformat din acel moment în martiri. Tati ne-a povestit însă că erau niște copii absolut normali, ca toți ceilalți, doar că aveau întâmplător drept tată un țar.

Se întreceau la fugă cu tata și frații lui, pe holurile largi ale Palatului de Iarnă, organizau curse de biciclete și de ponei, se dădeau cu rolele, se cățarau în copaci și se jucau la fel cum se joacă toți verii între ei. Pariez că fetele exersau sărutul cu verii lor de sex masculin, căci așa făceau tinerii pe atunci. Erau niște copii fericiți, cu nimic ieșiți din comun, doar că, desigur, supravegheați și păziți, cum sunt păziți astăzi prințul George și prințesa Charlotte, de ofițeri din Garda Regală (în Rusia, cazacii răspundeau de protecția familiei imperiale). Una dintre numeroasele lor probleme era că aveau o mamă cu sănătatea fragilă, care își domina copiii prin intermediul bolii ei. Când nu-i avea sub ochi, ei se comportau perfect normal. Țarina însă a început să se retragă din societate și deseori își folosea boala ca să-și împiedice copiii să facă lucrurile pe care le voiau.

Mulți, mulți ani mai târziu, și eu am fost crescută în mod asemănător de mama care, în discuțiile din casă, găsea întotdeauna scuza că avea probleme cu inima. După care spunea că vrea să se întindă în pat. Așa credea ea că va ține totul sub control. Era totuși o femeie minunată, pe care

prietenii mei o adorau. Voiau să vină la noi cât mai des, ca să stea de vorbă cu „tușica Nadine“, doar că mama putea fi o persoană foarte dificilă.

Țarina, așadar, era obsedată să controleze oamenii, fără nici o îndoială. Îl controla până și pe Nicolae. Dintr-un motiv necunoscut, în dinastia Romanov bărbații s-au căsătorit mai ales cu femei cu un caracter foarte puternic, dornice să țină totul sub control. Iar bărbaților le făcea plăcere să fie dominați. Dumnezeu știe de ce! Este una dintre ciudățeniile. Nicolae era un bărbat minunat, pe care tati îl adora. Fiind cel mai mare dintre nepoți, țarul îl lua cu el de obicei, să asiste la manevrele militare, iar tati se pare că purta flamura regimentului.

Când a izbucnit Primul Război Mondial, tata era înrolat în gărzile de cavalerie. Era o tradiție ca băieții Romanovilor, odată ajunși la o anumită vârstă, să fie trimiși la o curtezană, nu la o prostituată oarecare, ca să învețe cum se face dragoste. Să faci dragoste era considerat un talent, o *artă*. Ceva asemănător cu pictura sau muzica, și nu trebuia făcut de mântuială. De aceea, când le sosea timpul, erau trimiși la curtezana palatului – dar tata a refuzat să se ducă, deoarece o iubea pe Elsa, care urma să devină prima lui soție, plus că era genul de bărbat *fidel*.

Tati o întâlnește când el avea aproape optsprezece ani, sau chiar mai înainte. Fiica unui italian din familia Sasso-Ruffo și a unei rusoaice din familia Meșcerski, Elsa avea cu zece ani mai mult decât tata. Problema era că se măritase cu comandantul tatei, căruia deja îi născuse doi copii. Totul se petrecea însă cu mult înainte de apariția telefoanelor mobile, așa că probabil se întâlneau doar când tati primea liber de la manevrele militare. Idila dura de ceva vreme, dar totul fusese trecut sub tăcere. Între timp, tata a ajuns locotenent în gărzile de cavalerie. Nu se înfățișa însă în uniformă albă de ofițer, fiindcă simțiseră că se pregătea ceva. Șase luni mai târziu a izbucnit revoluția.

*

La sfârșitul lui 1916, cu doar câteva luni înainte de revoluție, soțul mătușii Titti, Feliks Iusupov, a fost implicat în uciderea lui Grigori Rasputin. Acel așa-zis „călugăr nebun“ din Siberia devenise un apropiat al țarului și al țarinei, pentru că era singurul care îl putea ajuta pe Aleksei în privința hemofiliei. Mulți nu îl sufereau însă, și nu aveau nici o încredere în influența lui.

Tata îl îndrăgise mult pe Rasputin. Ne-a spus că nici vorbă să fi fost călugăr. Nu se spăla, îi plăcea să bea, îi plăceau femeile, purta părul lung – dar am cunoscut o sumedenie de astfel de oameni în anii '60. Tata a susținut mereu că Rasputin era un om bun și că, într-o zi, va ieși la iveală întreg adevărul. Chiar *a avut* o putere vindecătoare sau, cum i se spune astăzi, bioenergie. Și tatăl lui fusese un fel de mistic, un vraci de cai, mai exact. Când un cal era rănit, atingea cu palmele trupul animalului, care se întrema curând. Așa au auzit țarul și țarina despre Rasputin.

Feliks, care era bisexual, și iubitul său, marele duce Dmitri, au crezut că *ei* îl omorâseră pe Rasputin. Feliks îl poftise în apartamentul lui privat din subsolul Palatului Iusupov, promițându-i că vor veni să li se alăture la petrecere niște fătuci – era bine cunoscută înclinația lui Rasputin pentru compania sexului frumos. Doctorului îi dăduseră drept sarcină să pună otravă în prăjituri și în vin, însă Rasputin a mâncat prăjiturile și a băut vinul fără să i se întâmple nimic. Așa că, atunci când s-a ridicat de la masă și a început să se miște de colo-colo, Feliks a tras asupra lui, dar nici așa Rasputin nu a murit. A încercat apoi să iasă din palat și din nou a fost împușcat.

Presupun că Feliks și Dmitri l-au crezut grav rănit și au hotărât să termine cu el înecându-l în râul Neva. După ce l-au aruncat în apă, s-au gândit că și-au făcut bine treaba, reușind să-l ucidă.

Dar acum, când s-au deschis arhivele, vedem că doctorul refuzase, pare-se, să pună otravă în prăjituri; iată de ce nu

puteau înțelege cum de se mai plimba Rasputin viu prin apartament după ce le mâncase. Există totodată dovezi care sugerează că Oswald Rayner de la MI6 a fost cel care l-a împușcat și că, atunci când a fost aruncat în râu, Rasputin murise deja. Rayner era un vechi prieten al lui Feliks, de pe vremea studiilor la Universitatea din Oxford. Englezii îl urmăreau de mult timp pe Rasputin, bănuind că încerca să negocieze un tratat de pace între germani și țară, ceea ce i-ar fi afectat pe britanici.

Feliks a susținut însă întotdeauna că *el* îl omorâse pe Rasputin. Chiar a scris o carte pe această temă. Tata era livid de mânie și nu i-a iertat niciodată participarea la crimă. În trecut fie spus, camera respectivă este încă mobilată ca un apartament, cu statuile destul de morbide, din ceară, ale lui Feliks și Rasputin!

Cu câteva zile înainte să moară, se spune despre Rasputin că ar fi lăsat o scrisoare adresată țarului. A scris: „Dacă oamenii tăi au pus la cale moartea mea, atunci nici un membru al familiei tale – adică nici unul dintre copiii sau rudele tale – nu va rămâne în viață mai mult de doi ani. Vor fi uciși cu toții de poporul rus...”

Deși știm acum că această poveste a fost născocită de secretarul lui Rasputin, prezicerea de rău augur *s-a împlinit* în mod tragic.

*

În februarie 1917, a izbucnit revoluția. A început prin revolte din cauza penuriei de pâine din capitală. Curând, mii de muncitori au ajuns să mărșăluiească pe străzi, purtând steaguri roșii, cântând și strigând „Jos guvernul!”, „Jos războiul!”. Nicolae se întorsese la cartierul general al armatei, situat la sute de kilometri depărtare. Principalii miniștri erau numiți mai ales de împărăteasă („dirijată” din umbră de Rasputin), lucru nepopular în rândul oamenilor de rând. Țarului i s-a cerut să revină de urgență și să desemneze un